

A large, stylized lightbulb with a yellow, textured interior and a dark blue base. Inside the lightbulb, a green plant with two leaves is growing. The text is centered over the lightbulb.

CIRCLE-T

PRZEWODNIK SZKOLENIOWY

MODUŁ 1

FAKTY, ŚWIADOMOŚĆ I DOBRE PRAKTYKI

TYTUŁ PROJEKTU: CIRCLE-T: Cyrkularny. Innowacyjny. Odpowiedzialny.
Oparty na współpracy. Angażujący. Teatr
AKRONIM PROJEKTU: CIRCLE-T
NUMER PROJEKTU: 2024-1-IE01- KA220-YOU-000251167

PAKIET PRAC: WP4, Szkolenie CIRCLE-T
LIDER: The Gaiety School of Acting, Dublin

Tworzymy międzynarodową społeczność osób związanych z teatrem, które chcą pracować w bardziej zrównoważony sposób. Udostępniamy materiały i szkolenia pomagające ograniczać wpływ produkcji teatralnych na środowisko oraz projektować je bardziej odpowiedzialnie. Chcemy wspólnie rozwijać teatr, w którym twórczość idzie w parze ze zrównoważonym rozwojem.
Dołączysz do nas i sprawdzisz, jak może wyglądać bardziej cyrkularny teatr?

Więcej informacji: <https://circle-t.eu/>

Redakcja: Caroline Coffey i Séamus Quinn

Projekt graficzny: Rebecca Dolan i Gwenaëlle Gillet

Wkład partnerów: Caroline Coffey, Rebecca Dolan, Gwenaëlle Gillet, Séamus Quinn, Conor Byrne

Tłumaczenie: Iga Kostecka

Treść materiału stanowi wyłączną odpowiedzialność autorów. Agencja Narodowa ani Komisja Europejska nie ponoszą odpowiedzialności za sposób wykorzystania zawartych w nim informacji.

Kod projektu: 2024-1-IE01-KA220-YOU-000251167

JAK KORZYSTAĆ Z TEGO PRZEWODNIKA

Szkolenie składa się z 3 powiązanych modułów, dlatego najlepiej realizować je po kolei:

MODUŁ 1: Fakty, świadomość i dobre praktyki

MODUŁ 2: Jak to zrobić...?

MODUŁ 3: Budowanie sieci kontaktów, zasoby i współpraca

Program powstał na podstawie Przewodnika metodologicznego CIRCLE-T, doświadczeń z projektu oraz materiałów zebranych w bibliografii. Szczegółowe wskazówki i potrzebne materiały znajdziesz w przewodniku do każdego modułu.

Każdy moduł łączy ćwiczenia, część merytoryczną oraz dyskusję i informację zwrotną. Poszczególne części oznaczyliśmy różnymi nagłówkami i kolorami:

ĆWICZENIE

BAZA WIEDZY

DYSKUSJA I INFORMACJA
ZWROTNA

W szkoleniu wykorzystujemy także prezentacje, materiały do druku i filmy.

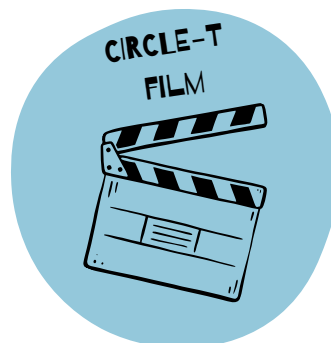
Prezentacje znajdziesz na stronie: <https://circle-t.eu/>

Materiały do druku i pozostałe materiały analogowe są dostępne w Aneksie na końcu przewodnika.

Potrzebne materiały oznaczamy w ten sposób:

Filmy pojawiają się głównie w części Baza wiedzy. Rozpoznasz je po tym oznaczeniu:

MODUŁ 1

FAKTY, ŚWIADOMOŚĆ I DOBRE PRAKTYKI

OPIS MODUŁU

Moduł pokazuje, jak już na etapie planowania ograniczać odpady i stosować zasady gospodarki o obiegu zamkniętym w projektowaniu oraz pracy teatru młodzieżowego. Łączy odpowiedzialność środowiskową z twórczością artystyczną i innowacyjnymi metodami edukacyjnymi.

EFEKTY UCZENIA SIĘ

Po ukończeniu modułu uczestnicy:

- Poznają podstawy gospodarki o obiegu zamkniętym i jej zastosowanie w teatrze.
- Lepiej rozumieją, czym jest zrównoważony rozwój i jaki ma wpływ na praktykę teatralną.
- Poznają przykłady dobrych praktyk z branży teatralnej.
- Przeprowadzają wybrane zagadnienia poprzez gry i ćwiczenia.
- Będą mogli przeprowadzić wstępną samoocenę zgodnie z Theatre Green Book.

ZAKRES TEMATYCZNY

Szkolenie można przeprowadzić w ciągu jednego dnia albo podzielić na trzy kolejne, 90-minutowe warsztaty tematyczne.

METODY PRACY

Interaktywny warsztat łączący gry i ćwiczenia teatralne, prezentację PowerPoint, filmy oraz pracę indywidualną i zespołową.

MATERIAŁ

prezentacja, markery, długopisy, kłębek włóczki

PLAN MODUŁU

ŚWIADOMOŚĆ

Czym jest CIRCLE-T?
Szkolenie CIRCLE-T
Wetniane powiązania

20 minut

5-10 min
5 min
10 min

FAKTY I MITY

Debata w ruchu
Gospodarka cyrkularna
Przełożenie na ruch

25 minut

15 min
5 min
5 min

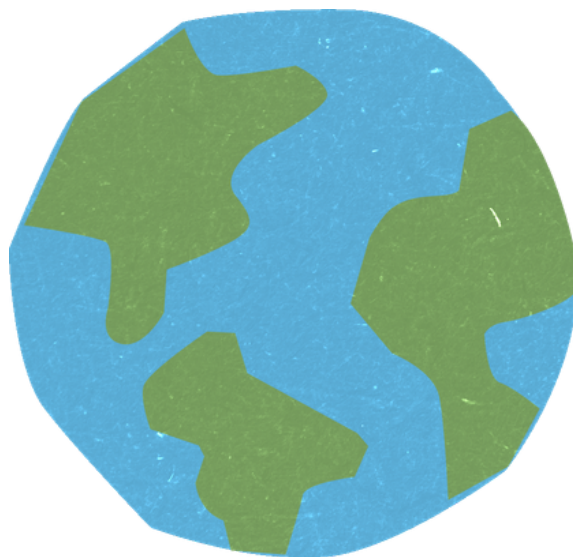

DOBRE PRAKTYKI

Przewodnik metodologiczny CIRCLE-T i dobre praktyki
Od teorii do praktyki
Gra CIRCLE-T
Co dalej: moduł 2 i praca domowa

40 minut

15 min
10 min
10 min
5 min

ŚWIADOMOŚĆ

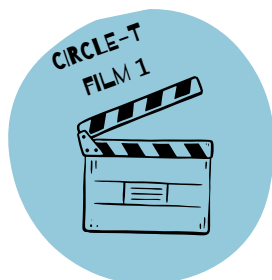
CZYM JEST CIRCLE-T?

Przedstaw się i przywitaj uczestników szkolenia.

MATERIAŁY:

Prezentacja - patrz Aneks (strona 16)

Poproś uczestników, żeby kolejno podali swoje imię i, jeśli ma to znaczenie dla grupy, powiedzieli kilka słów o swojej roli w organizacji lub zespole produkcyjnym.

Kiedy wszyscy się przedstawiają, pokaż CIRCLE-T FILM 1 i na jego podstawie krótko opowiedz o projekcie.

CIRCLE-T OZNACZA:

CIRCULAR (CYRKULARNY)

INNOVATIVE (INNOWACYJNY)

RESPONSIBLE (ODPOWIEDZIALNY)

COOPERATION-LED (OPARTY NA WSPÓŁPRACY)

ENGAGING-THEATRE (ANGAŻUJĄCY TEATR)

Nasze cele:

- ograniczać odpady i od samego początku uwzględniać zasady gospodarki o obiegu zamkniętym w projektowaniu teatralnym i działalności teatrów młodzieżowych,
- łączyć ekspresję artystyczną, innowacje edukacyjne i odpowiedzialność twórczą.

SZKOLENIE CIRCLE-T

Szkolenie CIRCLE-T powstało na podstawie badań zebranych w Przewodniku metodologicznym CIRCLE-T.

Całość składa się z 3 modułów:

1 MODUŁ 1

Fakty, świadomość i dobre praktyki

2 MODUŁ 2

Jak to zrobić...?

3 MODUŁ 3

Budowanie sieci kontaktów, zasoby i współpraca

NASZA MISJA

Jako osoby pracujące w teatrze mamy wpływ na to, jak wygląda nasza branża. Warto więc świadomie wybierać bardziej zrównoważone rozwiązania. Część tych działań wynika też z przepisów i zobowiązań na poziomie krajowym oraz europejskim. Więcej znajdziesz w prezentacji.

Po co?

SusDNAbility: wpisanie tego w DNA Twoich produkcji.

MYŚLENIE

CYRKULARNE

Dlatego tu jesteśmy:

- żeby pokazać, jak włączać zrównoważony rozwój i gospodarkę cyrkularną do pracy teatralnej,
- żeby przeciwżyć sprawdzone narzędzia i rozwiązania,
- żeby korzystać z tego, co już działa.

Pamiętaj o cyrkularnym sposobie myślenia: ograniczaj, używaj ponownie, poddawaj recyklingowi. Odwołuj się też do Przewodnika metodologicznego CIRCLE-T jako praktycznego punktu odniesienia.

WEŁNIANE POWIĄZANIA

MATERIAŁY:
Kłębek włóczki

CEL:
Pokazać, że uczestnicy są połączeni ze sobą i z tematem projektu.

Uczestnicy stoją lub siedzą w kręgu.

Prowadzący trzyma kłębek włóczki, owija koniec nitki wokół palca i się przedstawia. Następnie mówi, co dla niego oznacza zrównoważony rozwój w teatrze, np.: „Cześć, mam na imię Maria i dla mnie zrównoważony rozwój w teatrze to...”.

Potem rzuca kłębek do kolejnej osoby, najlepiej po przeciwnej stronie kręgu. Każdy robi to samo: przedstawia się, mówi krótko o swoim rozumieniu zrównoważonego teatru i przekazuje kłębek dalej. Z czasem powstaje sieć pokazująca połączenia w grupie.

Kiedy wszyscy już się wypowiedzą, połóżcie sieć na podłodze lub stole i porozmawiajcie o tym, co się powtarzało, co było wspólne, a co różne.

TA SIEĆ POKAZUJE, ŻE JUŻ NA POCZĄTKU ŁĄCZY NAS WSPÓLNY TEMAT I ODPOWIEDZIALNOŚĆ. OD TEGO MIEJSCA ZACZYNAAMY SZUKAĆ SPOSOBÓW NA BARDZIEJ ZRÓWNOWAŻONE TWORZENIE TEATRU.

Podsumuj, że wszystkich łączy chęć tworzenia teatru w bardziej zrównoważony sposób.

Następnie zapowiedz “debatę w ruchu”, w której uczestnicy sprawdzą swoje przekonania i wiedzę o zielonych kompetencjach. Podkreśl, że nie chodzi o jedną poprawną odpowiedź, tylko o wspólne myślenie i uczenie się.

FAKTY I MITY

DEBATA W RUCHU

Wyjaśnij zasady debaty ruchomej. Jedną stronę sali oznacz jako ZGADZAM SIĘ/TAK, drugą jako NIE ZGADZAM SIĘ/NIE.

Czytaj po kolei poniższe pytania. Po każdym uczestnicy ustawiają się w odpowiednim miejscu na osi ZGADZAM SIĘ/NIE ZGADZAM SIĘ.

Poproś kilka osób o uzasadnienie wyboru i zachęć grupę do rozmowy. Jeśli będzie potrzeba, uzupełnij dyskusję argumentami podanymi niżej.

MATERIAŁY:
Prezentacja

UWAGA:

Pytania są też w prezentacji. Możesz je zmieniać lub dodawać własne, zależnie od grupy i kontekstu.

A. Czy bardziej zrównoważonym rozwiązaniem jest kupienie nowych, tanich rekwizytów, czy wydanie pieniędzy na paliwo, żeby przejechać przez całe miasto i je pożyczyć?

- **O co tu chodzi:** o napięcie między emisjami z transportu a ilością wytwarzanych odpadów.
- **W praktyce:** przejazd samochodem oznacza bezpośrednią emisję, ale nowy przedmiot ma też swój ukryty koszt środowiskowy, związany z produkcją, opakowaniem i transportem.
- **Wniosek:** gospodarka cyrkularna stawia na jak najdłuższe korzystanie z tego, co już istnieje. Pożyczanie często pozwala uniknąć wytwarzania kolejnego przedmiotu od zera.

B. Czy teatry młodzieżowe powinny całkowicie zrezygnować z taśmy PVC i brokatu, nawet jeśli ograniczałoby to możliwości scenograficzne?

- **O co tu chodzi:** o konflikt między swobodą artystyczną a ograniczaniem zanieczyszczeń mikroplastikiem.
- **W praktyce:** taśma PVC powstaje z surowców ropopochodnych i nie nadaje się do recyklingu, a tradycyjny brokat jest źródłem mikroplastiku.
- **Wniosek:** zrównoważone projektowanie często opiera się na twórczych ograniczeniach. Zamiast rezygnować z efektu, można poszukać innego materiału, np. taśmy papierowej lub biodegradowalnego brokatu.

C. Czy spektakl można uznać za „udany”, jeśli po ostatnim przedstawieniu cała scenografia trafia do kontenera na odpady?

- **O co tu chodzi:** o to, jak rozumiemy wartość produkcji teatralnej.
- **W praktyce:** przez lata scenografie często traktowano jako jednorazowe. W podejściu cyrkularnym plan na to, co stanie się z nimi po zakończeniu spektaklu, jest równie ważny jak ich projekt.
- **Wniosek:** recykling powinien być raczej ostatnią opcją. Lepiej projektować elementy tak, aby można je było rozmontować, przerobić i wykorzystać ponownie.

D. Czy cyfrowe scenariusze i programy są zawsze bardziej przyjazne dla środowiska niż ich papierowe odpowiedniki?

- **O co tu chodzi:** o porównanie wpływu materiałów fizycznych i rozwiązań cyfrowych.
- **W praktyce:** papier zużywa zasoby, ale narzędzia cyfrowe także mają ślad środowiskowy, związany m.in. z centrami danych, energią i produkcją urządzeń.
- **Wniosek:** odpowiedź zależy od sposobu użycia. Jeden wydrukowany scenariusz używany przez wiele miesięcy i później poddany recyklingowi może mieć mniejszy ślad niż wiele stale ładowanych urządzeń i ciągły transfer danych.

Pytania możesz zmieniać i dopasowywać do lokalnego kontekstu oraz doświadczenia uczestników.

Na zakończenie zwróć uwagę na skalę problemu. W teatrze jednym z największych wyzwań dla środowiska jest to, co dzieje się ze scenografią po zakończeniu spektaklu, jej demontaż i wyrzucanie. Choć może się wydawać, że to tylko lokalny problem z odpadami, skala zjawiska okazuje się zaskakująco duża, zwłaszcza gdy porówna się ją z globalnym wpływem branży lotniczej na środowisko.

Choć to lotnictwo często wskazuje się jako jednego z głównych „winowajców” zmian klimatu, cały sektor rozrywkowy, obejmujący m.in. teatr, film i streaming, niewiele mu ustępuje.

UDZIAŁ BRANŻY LOTNICZEJ W GLOBALNEJ EMISJI CO₂: OK. 2–2,5%
TEATR I WYDARZENIA NA ŻYWO: OK. 1–2% (W TYM TOURNÉE)

Sektor kultury coraz częściej wdraża działania na rzecz zrównoważonego rozwoju, takie jak dążenie do zerowej emisji netto, certyfikaty ekologiczne oraz strategie ograniczania odpadów, aby zmniejszyć swój wpływ na środowisko.

Warto wiedzieć:

- Globalny przemysł modowy odpowiada za 10% rocznych globalnych emisji dwutlenku węgla, czyli więcej niż wszystkie loty międzynarodowe i transport morski razem wzięte (źródło: Program Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska).

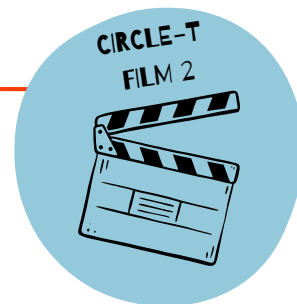
Warto wiedzieć:

- Produkcja filmowa i telewizyjna może generować do 4 000 ton metrycznych CO₂ na jeden duży film, głównie z powodu podróży, zużycia energii i budowy scenografii (źródło: British Film Institute, 2021).
- Jeden duży festiwal muzyczny może wytworzyć ponad 100 ton odpadów, z których tylko część trafia do recyklingu lub kompostowania (źródło: Julie's Bicycle, 2022).
- Globalny sektor kreatywny odpowiada za szacunkowo 2% do 3% światowych emisji dwutlenku węgla, podobnie jak branża lotnicza (Julie's Bicycle, 2022).

Na podstawie tych przykładów przejdź do pojęcia **GOSPODARKI CYRKULARNEJ**:

GOSPODARKA CYRKULARNA

Teraz pokaż uczestnikom **CIRCLE-T FILM 2**.

Następnie krótko wyjaśnij, czym jest gospodarka cyrkularna:

„Model produkcji i konsumpcji obejmujący współdzielenie, wynajem, ponowne użycie, naprawę, odnawianie i recykling istniejących materiałów i produktów tak długo, jak to możliwe. W ten sposób wydłuża się cykl życia produktów.”

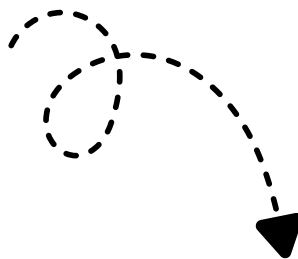
(Źródło:

<https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20151201STO05603/circular-economy-definition-importance-and-benefits>)

Chodzi o odejście od modelu liniowego: weź, wyprodukuj, wyrzuć i przejście do **GOSPODARKI CYRKULARNEJ**, opartej na trzech zasadach: **OGRANICZAJ, UŻYWAJ PONOWNIE, PODDAWAJ RECYKLINGOWI**.

GOSPODARKA LINIOWA

WEŹ, WYPRODUKUJ,
WYRZUĆ

GOSPODARKA CYRKULARNA

OGRANICZAJ, UŻYWAJ
PONOWNIE, PODDAWAJ
RECYKLINGOWI

Takie podejście może realnie zmienić sposób produkcji:

OSZCZĘDNOŚĆ: ponowne wykorzystywanie materiałów i ograniczanie odpadów często zmniejsza koszty.

NOWE POMYSŁY: ograniczenia mogą pobudzać kreatywność i prowadzić do ciekawych, prostszych rozwiązań, np. użycia projekcji zamiast rozbudowanej scenografii.

MYŚLENIE DŁUGOFALOWE: projektowanie z myślą o ponownym użyciu ogranicza ilość odpadów i wspiera gospodarkę cyrkularną w teatrze.

PRZEŁOŻENIE NA RUCH

Poproś grupę, żeby ustawiła się w jednej linii.

Daj pierwszej osobie kłębek włóczki. Niech przytrzyma koniec nitki i poda kłębek kolejnej osobie.

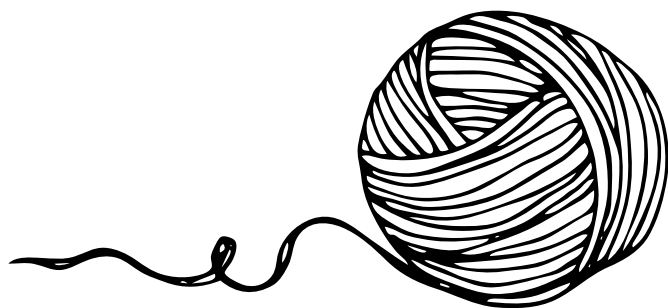
Każda kolejna osoba trzyma swoją część nitki i przekazuje kłębek dalej. Kontynuujcie aż do końca szeregu. W modelu liniowym włóczka dochodzi do ostatniej osoby i na tym kończy się jej droga. Nie ma dalszego obiegu ani planu, co zrobić z zasobem później.

Zwiń włóczkę z powrotem w kłębek i poproś uczestników, żeby ustawili się w kręgu.

Powtórz ćwiczenie. Tym razem kłębek krąży między uczestnikami po okręgu, a każda osoba nadal trzyma swoją część nitki. W ten sposób grupa pokazuje własnymi ciałami **różnicę między gospodarką liniową a cyrkularną**.

Zapytaj uczestników, co zauważyli w obu wersjach ćwiczenia. Wyjaśnij, że właśnie pokazali różnicę między gospodarką liniową a gospodarką cyrkularną za pomocą prostego działania w przestrzeni.

Na koniec podkreśl, że wiele firm i organizacji już pracuje w ten sposób. Ich doświadczenia mogą być dobrym punktem wyjścia. Teraz przyjrzyjcie się konkretnym przykładom.

DOBRE PRAKTYKI

PRZEWODNIK METODOLOGICZNY

CIRCLE-T

MATERIAŁY:

Prezentacja

Telefony uczestników

Poproś uczestników, żeby otworzyli **Przewodnik metodologiczny CIRCLE-T** za pomocą kodu QR z prezentacji.

Podziel grupę na 3 zespoły. Każdy zespół wyszukuje w przewodniku przykłady dobrych praktyk. Jeśli uczestnicy znają inne wartościowe przykłady, również mogą je wykorzystać.

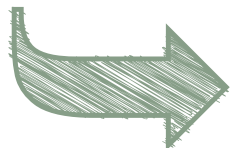
Każda grupa pracuje na innym kraju: Polsce, Grecji lub Irlandii. Zwróćcie uwagę na lokalny kontekst oraz przepisy, rekomendacje i rozwiązania stosowane na poziomie krajowym i unijnym.

Podchodź do grup i zadawaj pytania pomocnicze: Co was najbardziej inspiruje? Co zwraca uwagę? Które rozwiązania dałoby się łatwo przenieść do waszej praktyki?

Po kilku minutach przygotowania każda grupa przedstawia swoje wnioski. Forma jest dowolna, może to być zwykła prezentacja, krótka scena albo inny sposób, który pasuje do grupy.

Na koniec wspólnie porozmawiajcie o pytaniu: **DLACZEGO TO WSZYSTKO JEST WAŻNE?**

Właśnie o to chodzi: przełożyć przepisy, strategie i rekomendacje na codzienną praktykę.

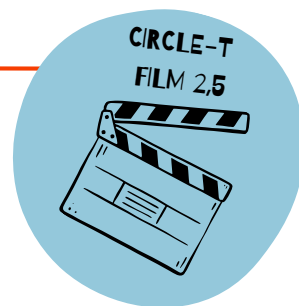

Dobre praktyki w europejskim teatrze wyrastają z lokalnych doświadczeń, ale są też powiązane z politykami i regulacjami krajowymi, europejskimi i globalnymi.

Dla wielu organizacji z sektora kreatywnego nie jest to już tylko wybór, ale coraz częściej także realny obowiązek i oczekiwanie branżowe.

OD TEORII DO PRAKTYKI

Teraz pokaż CIRCLE-T FILM 2.5: Dlaczego to ważne?

Po filmie przejdź od teorii do praktyki. Zapytaj: od czego możemy zacząć?
Jakie narzędzia już istnieją? Co możemy wdrożyć we własnej pracy?

Przejdź do konkretnych narzędzi, przede wszystkim **ETC THEATRE GREEN BOOK** w wersji europejskiej i irlandzkiej.

Wyjaśnij, że znajdziemy tam przystępne, praktyczne wskazówki, zestawy narzędzi i case studies, które pomagają organizacjom teatralnym stopniowo pracować w bardziej zrównoważony sposób.

Zapowiedz, że w module 2 przyjrzyście się temu materiałowi bardziej szczegółowo, aby rozwijać zielone kompetencje i wdrażać cyrkularny sposób myślenia zgodnie z zasadą 3R: ograniczaj, używaj ponownie, poddawaj recyklingowi.

GRA CIRCLE-T

Gra CIRCLE-T to interaktywne doświadczenie oparte na fabule, które łączy przygodę i rozwiązywanie zagadek z realnymi wyzwaniami związanymi z tworzeniem teatru w sposób zrównoważony.

Gracze wcielają się w zespół przygotowujący spektakl pod presją czasu. Każda decyzja wpływa na wykorzystanie zasobów, środowisko i końcowy efekt produkcji.

Gra opiera się na trzech zasadach gospodarki cyrkularnej: ograniczaj, używaj ponownie, recyklinguj. Poprzez kolejne decyzje pokazuje, jak zielone kompetencje mogą działać w praktyce i jak łączyć proces twórczy z odpowiedzialnym podejściem do zasobów.

Jeśli macie czas, zaprosz uczestników do zagrania w Grę CIRCLE-T. Kod QR znajduje się w prezentacji PowerPoint. Mogą grać parami albo w małych grupach. Jeśli nie zdążycie, grę można dokończyć w domu.

MATERIAŁY:
Prezentacja
Laptopy uczestników

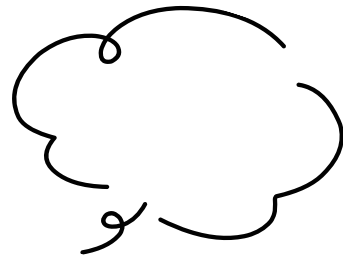

UWAGA:
Ukończenie Gry CIRCLE-T może zająć do 30 minut i wymaga połączenia z Wi-Fi. W zależności od czasu i dostępu do internetu możesz zadać ją jako pracę domową przed szkoleniem albo między modułem 1 i 2.

DYSKUSJA GRUPOWA

Nawiąż do doświadczeń z Gry CIRCLE-T i zapytaj, jak mają się one do codziennej praktyki uczestników. Wyjaśnij, że teraz przechodzicie do konkretów, czyli do tego, jak wprowadzać bardziej zrównoważone rozwiązania we własnej pracy teatralnej.

Jeśli podczas szkolenia nie było czasu na grę, możesz od razu przejść do pytania podsumowującego.

Na zakończenie modułu 1 zapytaj: **czy wiecie już więcej o zrównoważonym teatrze i gospodarce cyrkularnej?**

Daj uczestnikom chwilę na zastanowienie, a potem zaproś ich do podzielenia się wnioskami z grupą.

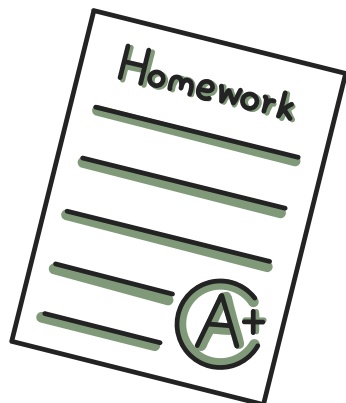
Po rozmowie krótko zapowiedz moduł 2 i wyjaśnij, jak przygotować się do kolejnego spotkania:

MODUŁ 2

W module 2 skupimy się na praktyce:

- Jakie materiały przyjazne środowisku warto wykorzystywać w pracy teatralnej?
- Jak śledzić swoje postępy w zakresie zrównoważonego rozwoju i przeprowadzać audyty produkcji zgodnie z wytycznymi Theatre Green Book?

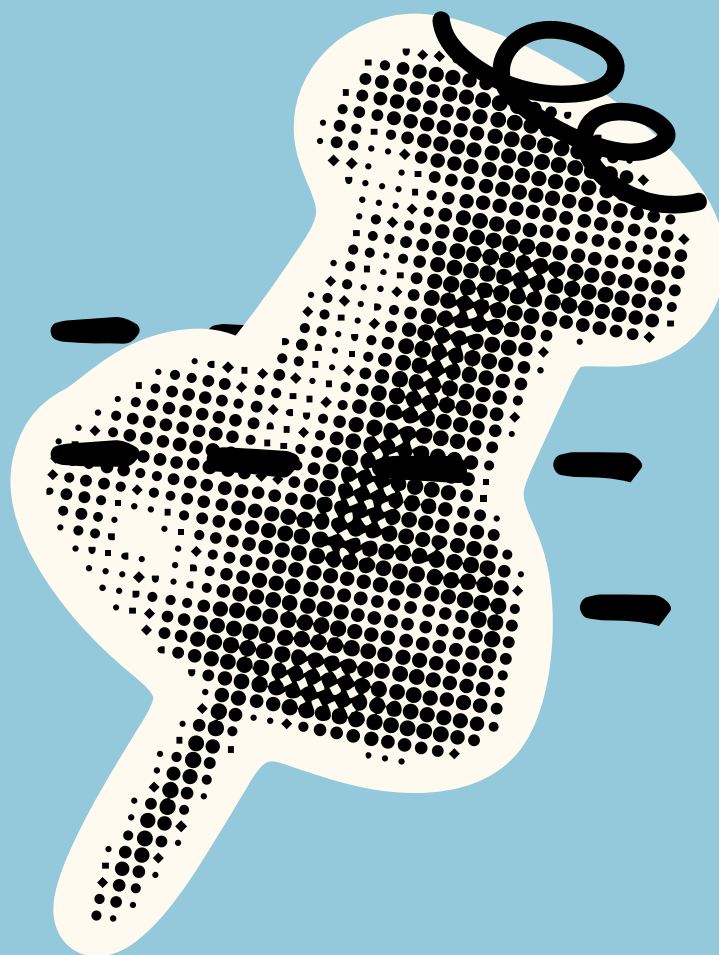
- Zapoznaj się z materiałami dostępnymi w The Theatre Green Book
- Przejrzyj również stronę theatredesign.org.uk zwracając szczególną uwagę na SBTD Guide to Sustainable Materials - bezpłatny przewodnik po zrównoważonych materiałach, dostępny do przeczytania i pobrania pod wskazanym linkiem.

UWAGA:

Jeśli moduły odbywają się w różne dni, wyślij uczestnikom powyższe linki wcześniej, żeby mogli przygotować się do kolejnego spotkania.

Warto też zachęcić ich do samodzielnego szukania dobrych praktyk i materiałów, do których wrócicie w modułach 2 i 3.

MODUŁ 1

ANEKS

PRZEWODNIK METODOLOGICZNY CIRCLE-T

<https://circle-t.eu/guide/>

GRA CIRCLE-T

<https://circle-t.eu/circle-t-game/>

ETC THEATRE GREEN BOOK

<https://theatregreenbook.com/about/>

DESIGN TEATRALNY

<https://www.theatredesign.org.uk/working-groups/sustainable-design-group/>

BIBLIOGRAFIA

ASSITEJ International (2023), spektakl A Sustainable Antigone, dostępny:
<https://assitej-international.org/2023/12/08/a-sustainable-antigone/>

Catriona Fallon, Performing Arts Forum, Green Arts Initiative, dostępne:
<https://performingartsforum.ie/green-arts/> [dostęp: 25/03/2025]

Catriona Fallon, Sinéad Wallace, Mike O'Halloran, (2024), The ETC Theatre Green Book, Irish Edition, dostępne: <https://www.performingartsforum.ie/assets/uploads/Final-Correct-Irish-TGB-Nov-2024-FINAL-5.12.pdf> [dostęp: 25/03/2025]

Circular Economy and Miscellaneous Provisions Act 2022, Dublin: Minister for the Environment, Climate and Communications, No. 26/2022, dostępne:
<https://www.irishstatutebook.ie/eli/2022/act/26/enacted/en/print> [dostęp: 25/03/2025]

Climate Action Plan 2024, Dublin: Minister for the Environment, Climate and Communications and Transport, Minister for Foreign Affairs and Defence, Simon Harris TD Taoiseach, dostępne:
<https://www.gov.ie/pdf/?file=https://assets.gov.ie/296414/7a06bae1-4c1c-4cdc-ac36-978e3119362e.pdf#page=null> [dostęp: 25/03/2025]

Environment Protection Agency, (2021), THE CIRCULAR ECONOMY PROGRAMME: The Driving Force for Ireland's Move to a Circular Economy, dostępne:
https://www.epa.ie/publications/circular-economy/resources/Circular_Economy_Leaflet_2021.pdf [dostęp: 25/03/2025]

European Environment Agency, (2024), Circular economy country profile 2024, Ireland, dostępne: https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/circular-economy/country-profiles-on-circular-economy/circular-economy-country-profiles-2024/ireland_2024-ce-country-profile_final.pdf/@download/file [dostęp: 25/03/2025]

European Theatre Convention, Sustainable Theatre, dostępne:
<https://www.europantheatre.eu/page/key-themes/sustainability> [dostęp: 25/03/2025]

European Environment Agency (EEA) (2024). Greece 2024 Circular Economy Country Profile. Źródło: [https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/circular-economy/country-profiles-on-circular-economy/circular-economy-country-profiles-2024/greece_2024-ce-country-profile_final.pdf/@download/file#:~:text=2021%2D2025%20\(13%20\)%20through,well%20as%20the%20market%20development.](https://www.eea.europa.eu/en/topics/in-depth/circular-economy/country-profiles-on-circular-economy/circular-economy-country-profiles-2024/greece_2024-ce-country-profile_final.pdf/@download/file#:~:text=2021%2D2025%20(13%20)%20through,well%20as%20the%20market%20development.)

European Theatre Convention, Theatre Green Book, dostępne: <https://www.europeantheatre.eu/page/resources/etc-tgb/etc-theatre-green-book/about> [dostęp: 25/03/2025]

E-Teatr (2023). Zero Waste in Polish Theatre: The Case of Teatr Druga Strefa. Źródło: <https://e-teatr.pl/>

Grotowski Institute (2023). Ecology in Cultural Institutions. Źródło: <https://grotowski.net/performer/performer-19/ekologia-w-instytucjach-kultury>

Hellenic Republic, Ministry of Environment & Energy (2018). National Circular Economy Strategy. Źródło: https://circulareconomy.europa.eu/platform/sites/default/files/national_circular_economy_strategy_0.pdf.

Joint Research Centre (2023). Green Best Practice Community, Circular Economy. Źródło: <https://greenbestpractice.jrc.ec.europa.eu/node/7>.

Vettas, N., Demian, I., Valaskas, K., Stavradi, S., Moustakas, A., Danchev, S. and Maniatis, G. (2022). Κυκλική οικονομία: Ευκαιρίες, προκλήσεις και επιδράσεις στην ελληνική οικονομία

Julie's Bicycle Europe, dostępne: <https://juliesbicycleeurope.org/> [dostęp: 25/03/2025]

Kowalski, T. & Nowicka, M. (2023). Circular Economy in the Performing Arts: A Critical Review. European Journal of Environmental Studies, 12(4), 55-82.

La Scène Durable (France). Źródło: <https://scene-durable.com/>

Ministry of Climate and Environment (2019). Roadmap for Circular Economy in Poland. Źródło: <https://www.gov.pl/web/klimat/gospodarka-o-obiegu-zamknietym>

Ministry of Climate and Environment (2020). Polish Environmental Policy 2030. Źródło: <https://www.gov.pl/web/klimat/polityka-ekologiczna-panstwa-2030>

Nowakowska, K. (2022). Sustainability and Performing Arts: A New Perspective on Circular Economy in Theatre. *Journal of Cultural Sustainability*, 15(2), 45-63.

Performing Arts Employers Association League Europe, The Ultimate Cookbook for Cultural Managers: The EU Green Deal and Live Performance Organisations, dostępne: <https://www.pearle.eu/publication/the-ultimate-cookbook-for-cultural-managers-the-eu-green-deal-and-live-performance-organisations> [dostęp: 25/03/2025]

Performing Arts Forum (2023), Summary of Greening Venues Pilot Project, dostępne: <https://performingartsforum.ie/forum-notice/summary-of-greening-venues-pilot-project/>

Szmytkowska, A. (2021). The Role of Theatre in Promoting Circular Economy Principles. *Sustainability Studies Review*, 10(3), 78-94.

STAGES, dostępne: <https://sustainablestages.eu/> [dostęp: 25/03/2025]

Syrena Theater (2020), spektakl ekologiczny Glonús and the Eco-Syrena Team, dostępne: <https://teatrsyrena.pl/glonus-i-druzyna-eko-syreny/>

The Arts Council Climate Action Plan 2024, Dublin: The Arts Council, dostępne: https://www.artscouncil.ie/uploadedFiles/wwwartscouncilie/Content/Arts_in_Ireland/Climate_Action/Arts%20Council%20Climate%20Action%20Roadmap%202024.pdf [dostęp: 25/03/2025]

ETC Theatre Green Book (UK). Źródło: <https://theatregreenbook.com/>

Whole of Government Circular Economy Strategy 2022/2023, Dublin: Department of the Environment, Climate and Communications
<https://www.gov.ie/en/department-of-climate-energy-and-the-environment/publications/whole-of-government-circular-economy-strategy-2022-2023-living-more-using-less/>

Vitoraki, M. (2019). Implementation of pay-as-you-throw schemes in Greece: major benefits and future potential. Environmental Studies Program, DERE, The American College of Greece. Źródło: http://uest.ntua.gr/heraklion2019/proceedings/pdf/HERAKLION2019_Vitoraki.pdf.